

Vad är skillnaden mellan restaurering och renovering?

ANDERS BODIN, *Arkitekt SAR/MSA, specialist kulturarvsfrågor, SFV*

Begreppen restaurering och renovering har inga fastlagda definitioner inom byggvärlden. Det är inga juridiska begrepp. Orden betyder olika saker i olika sammanhang och i olika tider. För de flesta betyder renovering mindre åtgärder – upprustning eller uppsnygning. Restaurering däremot används för seriöst genomtänkta och större åtgärder.

Lite hjälp kan vi få ur begreppens språkhistoria. Båda orden har latinskt ursprung. Restaurering kommer från ‘att återställa’ och renovering från ‘att förnya’.

En del begreppsordlistor för byggandet tolkar orden med ordstammarna som grund, så till exempel en ganska ny ordlista från Lunds tekniska högskola (Hansson och Olander). Där kan vi läsa:

Restaurering = återställande av ett objekts skick så att det till utseende och material motsvarar det ursprungliga skicket.

Renovering = återställande till skick som ur funktionssynpunkt är jämförbart med nytt.

Först och främst är det intressant att dessa definitioner utgår från att det i båda fallen är frågan om ett återställande. Restaurering skulle alltså handla om att återställa utseende och material till något ursprungligt, renovering om att återställa funktionen som till ny. Vad ‘det ursprungliga skicket’ är kan man ju fundera över. Byggnader, för att inte tala om parker, består ju alltid av flera historiska lager - många ‘ursprungligheter’. Och varför skulle återställandet begränsas till ursprungligt utseende och material – varför inte ursprunglig verkan eller ursprunglig idé? Och vad menas med ‘nytt’?

Det finns många med restaurering och renovering besläktade ord – konservering till exempel. Med konservering tycks vi mena en frysning eller låsning till ett tillstånd. På svenska är konservering alltid

knutet till materialbehandling – stenkonsivering till exempel – men på engelska betyder ‘conservation’ ungefär det som vi på svenska lägger in i ordet restaurering.

Ett annat besläktat byggbegrepp är underhåll. Samma ordlista som den ovan nämnda ger oss: Underhåll = åtgärder som syftar till att återställa funktionen hos ett förvaltningsobjekt. (Ganska likt renovering alltså: inklusive verbet återställa!) Men begreppet underhåll har en juridisk betydelse som är viktig. En hyresgäst har rätt att kräva att det han hyr underhålls utan att hyran höjs. Många hyresförhandlingar har handlat om att fastighetsägaren menar att han däremot har höjt standarden. Många gamla köksinredningar (som kanske skulle kunna ha restaurerats?) har rivits för att ersättas med ‘nytt’ för att det ska kunna kallas standardhöjande.

Underhåll borde tydligt definieras som ett «vidmakthållande av egenskaper». (Vilket ibland kan kräva både restaurerings- och renoveringsliknande åtgärder, samt förstås skötsel.)

Kanske är det säkrast att använda ordet ‘ombyggnad’ för alla åtgärder, både restaurering och renovering, och ibland underhåll. Vi skulle behöva leva med att ombyggnad innefattar en hel skara åtgärder, ofta inom samma objekt och ofta inom samma projekt: justering, reparation, renovering, konservering, restaurering, rekonstruktion, sanering ... totalsanering. Begreppen bildar nästan en skala av allt större åtgärder, men begreppen flyter också över varandras gränser, där en del är rubrikord för andra.

Om nu ombyggnad är ett tillräckligt brett begrepp för allt det ovan nämnda, så är den svenska plan- och bygglagens begrepp ‘ändring’ ännu bredare. Det innefattar ju också förändringar som inte nödvändigtvis behöver resultera i om-

byggnad – ändrad användning till exempel.

Två saker ytterligare kanske behöver nämnas för att belysa hur ordet restaurering används. Den högsta utbildningen i byggnadsvård i Sverige kallar hela ämnet restaurering. Restaurering används alltså som samlingsbeteckning för kunskap om äldre tekniker, arkitekturhistoria, lagstiftning, byggprocesser för ombyggnad och idébildning inom dessa fält. Ordet byggnadsvård, som skolan använder om sig själv, är användbart. Restaurering = högre byggnadsvård, tycks vara skolans definition.

Ett faktum som gör ordet restaurering intressant (och laddat) är dess ideologiska innehåll. Begreppet restaurering är inpyrt av värderingar. Det som var en restaurering 1880 var vandalism 1890. Det som var restaurering 1960 var en hårdhänt ombyggnad 1990. Det finns alltså ett kvalitetsbegrepp inmonterat i själva ordet – ett mycket tidsbundet kvalitetsbegrepp!

Tydligare vore om vi talade i termer av bra restaurering och dålig restaurering – att värderingen kunde ligga utanför själva begreppet restaurering. Kanske kommer vi att hamna där, men historiskt blir begreppet restaurering obegripligt om vi inte tar hänsyn till att det i byggnads-sammanhang från början använts som ett värderande kvalitetskriterium. (En liknande laddning finns i ordet arkitektur – men det gör ju inte saken lättare.)

Efter dessa utvikinigar tror jag att vi får leva med ungefär de definitioner som gavs i ingressen.

Renovering = mindre byggnadsvårdsåtgärder.

Restaurering = reflekterade byggnadsvårdsåtgärder.